

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Дияна Василева Николова-Багалева,
ПУ „Паисий Хилендарски“, Филологически факултет, катедра „История на
литературата и сравнително литературознание“

за дисертационен труд, представен за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“, в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално
направление 2.1. Филология – Западноевропейска литература

Тема на дисертационния труд: **„Дон Жуан: приемственост и трансформации в
литературата на XIX – XX век“**

Дисертант: **Костантин Руменов Адирков**

Общо представяне на дисертанта и процедурата

В процедурата, обявена от Катедрата по теория на литературата, Факултет по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски“, участва Костантин Руменов Адирков. Той е завършил специалност Българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“ и магистратура „Литературознание“ в същия университет. Активно участва в национални и международни научни конференции от 2013 година, а от 2017 година е докторант по западноевропейска литература в СУ „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител доц. д-р Калин Михайлов.

Документацията, представена от докторанта, е в пълно съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ за прилагането му. Костантин Адирков е представил дисертационен труд с общ обем 282 страници (от които 20 страници библиография – 195 библиографски единици), както и автореферат с обем 50 страници, в който обстойно и адекватно са представени структурата и съдържанието на дисертацията, както и приносните моменти в нея. В автореферата са посочени и седем публикации по темата на дисертацията, публикувани в престижни научни издания в периода 2016 – 2020 година – повечето свързани с участия в научни конференции у нас и в чужбина (Сегед, Будапеща). От тях, както и от дисертационния труд, са видими дългогодишните задълбочени изследвания на Адирков по избраната научна тема.

Актуалност на тематиката

Разработваната в дисертацията тема е актуална за хуманитарните науки и важна с оглед на българското научно поле, в което критическата рецепция на метасюжета Дон Жуан е слаба. Всички изследвания на български учени по темата са коректно отразени в дисертацията.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд на Костантин Адирков е задълбочено и обстойно научно изследване, фокусирано върху значими и актуални въпроси, свързани с появата, развитието и трансформациите на литературния мит Дон Жуан в европейското изкуство. Това изправя докторанта пред нелеката задача да борави с творби от различни национални култури, различни и в жанрово отношение, част от които непреведени у нас. Темпоралният диапазон на изследването също е голям – от XVII век до наши дни, от Тирсо де Молина до съвременни писатели като Ерик-Еманюел Шмит.

Текстът е ясно и логично структуриран. Уводната глава аргументира огромния смислов потенциал на мотива Дон Жуан, възможността му да се разгръща разнопосочно и да е особено многолик и жизнестойчив в различни културни епохи, идейни системи, национални култури, авторски интерпретации. Частта I. 1. „Състояние

на критическите изследвания върху Прелъстителя“ е посветена на научната рецепция по този въпрос, в която Адирков се включва с предложената докторска теза. Дисертантът очертава обстойно не само историята на научните изследвания от XIX век до наши дни, но акцентира и на своите избори в това огромно научно поле – по отношение на многоаспектната работа с Дон Жуан като легенда (и/или сага), като литературен мит, като метасюжет, разгръщащ се в творби от различни жанрове и в различни изкуства от 1630 година насетне. В тази уводна глава дискретно, в частта „Историческа теория“ и в бележки под линия, докторантът откроява и любопитния процес на придърпване на мотива/легендата за Дон Жуан при френски и немски изследователи към съответния национален културен фонд.

Втора глава е концентрирана върху присъствието на Дон Жуан в изкуството от XVII – XVIII век и логично започва с обстойно представяне и анализ на пиесата на Тирсо де Молина, както и на преводаческия избор относно „burlador“ като „подигравчия“, вместо наложилите се у нас „прелъстител“, „измамник“ (съответно в преводи на други езици и trickster, tricheur, озорник – обговорено и в бележка 61 в дисертацията). С оглед на поставената цел – да се открият и анализират важните трансформационни процеси, свързани с метасюжета Дон Жуан в европейското изкуство, още в тази глава дисертантът се фокусира върху персонажна система, основни мотиви, сюжетни и тематични ядра. Анализът на пиесата на Молина е коректно изграден с оглед на сложния идеен и религиозен контекст на времето и на испанските театрални жанрове от XVI – XVII век, носещи и ренесансовия светоусет, и духа на Кортраререформацията (auto, йезуитския театър). Приносен момент в тази глава от изследването е разгръщането на наблюденията в посока на творби като „Каменният гост“ на Чиконини и „Каменният гост“ на Джилберти преди „традиционния“ изследователски скок към „Дон Жуан“ на Молиер. Така се очертава и диалогът между италианската и испанската театрална сцена, характерен за това време. Преносът на испанския сюжет на френска сцена – с „Каменният гост или Престъпният син“ на Доримон и едноименната комедия на Вилие, логично подготвя читателя за емблематичната френска творба по тази тема – Молиеровия „Дон Жуан“. Детайлният анализ на комедията е последван от представянето на този сюжет в английската драматургия от XVII век, както и от наблюденията относно заглъхването на интереса към Дон Жуан в просветителската литература. Важни тук са наблюденията на докторанта за преноса на темата в друг сценичен жанр през XVIII век – операта – с творбите на Глук, Ригини, Гадзанига и най-вече на Моцарт.

В трета глава са анализирани обстойно романтическите интерпретации на литературния мит Дон Жуан. Адирков основателно мотивира тезата си за *концептуалния апогей на сюжета именно през Романтизма* и го анализира включително и през авторитетната му реабилитация, осъществена от операта Моцарт. В тази част от изследването дисертантът не пропуска нито едно значимо произведение по темата, създадено през XIX век. Прецизни литературно-исторически въведения, свързани с творческата история на съответната творба, предшестват аналитичните наблюдения над произведенията на Хофман, Байрон, Пушкин, Мериме, Сорилия. Интересна и важна е темата за покаянието и спасението (за покаялия се прелъстител), зазвучала с нови обертонове през XIX век, на която дисертантът акцентира. Четвърта глава („Дневник на прелъстителя“ на Киркегор) е обособена не само по жанрова логика. В нея Адирков представя философското концептуализиране на донжуанизма при датския философ, представянето на Дон Жуан като „абстрактна“, „абсолютно музикална“ идея. Пета глава се насочва към антиромантическите трактовки на литературния мит Дон Жуан. Обилният изворов материал в тази част от изследването приканва читателя и сам да контекстуализира откритите радикални промени при

разнопосочните интерпретации на метасюжета Дон Жуан съобразно динамично променящия се социокултурен, естетически, идеен контекст на времето, белязно от силни авторски гласове, епатажни жестове и нови естетически програми; от десетките „-изми“, появяващи се през втората половина на XIX и началото на XX век. Наблюденията се разгръщат синтезирано и в посока към транспозициите на този метасюжет в постмодерната културна ситуация.

С оглед на предстоящо публикуване на дисертационния труд, чиито приноси моменти са несъмнени, следва да се направят някои пунктуационни и стилистични корекции в текста. Някои цитирания са останали без указание за преводача (напр. от пиесата на Тирсо де Молина), забелязах и едно позоваване на Платон, което не е уточнено в предходно цитиране (на с. 16 в дисертацията е посочено „пак там: 525“) и не е отразено в библиографията. По-ясно, макар и синтезирано, в уводната глава следва да се появи оразличаването между мит, μῦθος (в античното му разбиране; в научното му разбиране – по отношение на предписмената култура) спрямо литературен мит (носител на колективни, свръхценностни твърдения; на индивидуални, авторски послания). Пак в тази глава дисертантът би могъл да разгърне представените научни тези на изследователи като Фаринели, Дьо Бевот, Шрьодер, свързани с разбирането им за легенда, сага, мит. Тази терминологична пъстрота е интересна и поражда читателски въпроси – дали избраните жанрови понятия при съответните автори са свързани само с историята на мотива Дон Жуан преди пиесата на Молина, или става дума за специфично разбиране за жанр, характерно за съответния културноисторически период и национална култура (ще дам един пример: специфичното разбиране за conte, histoire orientale, roman във френската литература от XVIII век, отразено например в жанровото определение на новелите на Волтер и осъществено от самия него).

Гарант за значимостта на изследването на Адирков е огромният обем на проучения изворов материал (при това на различни европейски езици), както и на научната литература по въпроса. Това още по-ясно можеше да се види, ако библиографията бе структурирана в две части – изворов материал и научна литература.

Ще си позволя да отбележа отново слабата българска критическа рецепция по темата, което прави изследването на Адирков нужно и навременно в българското научно поле. Достойнство на дисертацията е, че коректно посочва всички важни текстове на български учени по тази тема и работи с тях.

Овлаждането на изследвания материал в неговата цялост и многоаспектност стои извън всякакво съмнение.

В Заключение: броят на представените публикации е повече от достатъчен; авторефератът обстойно и адекватно представя дисертацията и приносните моменти в нея. Публикациите и дисертационният труд свидетелстват за солидна научна подготовка в областта на историята и теорията на западноевропейската литература, както и за аналитичните умения на Адирков при осмисляне на развойните процеси в европейското културно поле.

Всичко това ми дава основание убедено да препоръчам на почитаемото научно жури да присъди на **Костантин Руменов Адирков** образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.1. Филология – Западноевропейска литература.

Пловдив
21. 06. 2021

доц. д-р Дияна Николова-Багалева
/...../